

Mixel Labeguerie eta Eskualtzaleen Biltzarra

Daniel Landart*

Mixel Labeguerie (1921-80) hogei urtez egon zen Eskualtzaleen Biltzarra elkarteko lehendakari, 1960tik zendu arte. Louis Dassance jaunaren ondotik, saiatu zen ipar Euskal Herriko elkarte zaharre naren eta luzaz bakarra izan de naren pixka bat mugiarazten eta arraberritzen. Biltzar nagusi egunetan, 700-800 jendetaraino biltzen ziren bazkaltzeko. Labeguerie lehendakari izan zen garaiari sortu ziren beste elkarte franko, hala-nola antzerki, bertsu, dantza, kantu sailetan, Eskualtzaleen Biltzarrak ordu arte egiten zuen lana mugatuz.

Mots Clés: Labeguerie. Eskualtzaleen Biltzarra. Herria. Mixel Itzaina.

Michel Labèguerie (1921-80) fue presidente de la asociación Eskualtzaleen Biltzarra durante veinte años, desde 1960 hasta que murió. Tras Louis Dassance, intentó dinamizar y renovar en alguna medida la asociación más antigua, y única durante largo tiempo, de Euskal Herria continental. Los días de Asamblea general podían reunirse hasta 700-800 personas para la comida. Durante el tiempo en que Labeguerie fue presidente, surgieron muchas otras asociaciones, en los apartados de teatro, bersolarismo, danza, canto, delimitando el trabajo que hasta entonces hacía Eskualtzaleen Biltzarra.

Giltz-Hitzak: Labeguerie. Eskualtzaleen Biltzarra. Herria. Mixel Itzaina.

Michel Labèguerie (1921-80) fut président de l'association Eskualtzaleen Biltzarra durant vingt ans, de 1960 jusqu'au moment de sa mort en 1980. Après Louis Dassance, il essaya de dynamiser et de rénover dans une certaine mesure l'association la plus ancienne, et la seule pendant longtemps, d'Euskal Herria continentale. Les jours d'Assemblée générale 700-800 personnes pouvaient se réunir pour déjeuner. Pendant la présidence de Labèguerie, surgirent beaucoup d'autres associations, dans les sections de théâtre, bersolarisme, danse et chant, qui délimitaient le travail que faisait Eskualtzaleen Biltzarra jusqu'alors.

Palabras Clave: Labèguerie. Eskualtzaleen Biltzarra. Herria. Mixel Itzaina.

* Xahaldegiberria. Hiribere auzoa. F-64480 Uztaritze

Gaur omentzen dugun Mixel Labeguerie jaun mediku zenaren ezagutza, Iholdi Antsoenea ostatuan egin nuen, 1969ko apirilaren 7an, Bazko astelehen kari, Mixel Itzaina eta Kati Malharin ezkondu ziren egunean.

Afal ondoan, Mixel Labeguerie-k keinu egin zidan: «Zato, zato, Daniel..., Xalbadorek ezagutu nahi zaitu». Egitate zinez bitxia: ordurarte ez bainintzen egundaino Labeguerierekin egona, ez baikin presentatuak izanak. Dena dela, zalumilakara hurbildu nintzaien. Xalbadorrek, frango hotz eta motz, erran zidan «Herria» astekarian izkiriatzen nituen poesiak eta artikulak irakurtzen zituela eta holo-hola segitzeko....

Eta hantxet utzi ninduen, deputatu ohiarekin bekoz-beko. Nik, orduan, golkoan nuena deblauki atera nion: «miresten nuela kantaria baina zergatik bada bidez aldatu zen politikaria?!» Garai hartan, ni, errotik Enbata eskolako bainintzen, eta garbiki mintzatzeko, gure buruzagi batzuk segurik ez baitzuten hanbat laudatzen Labeguerie...

Sekulakoa izan zen haren errefera! Uste dut goizalde arte mintzatu zitzaidala..., hastapenean goxoki eta legunki, geroxago kolera ilun batek hartu zuen, trufakor eta bortitz bilakatuz, berantago, beriz jabaldu zen, gatuño bat irudi, baina beti ari, eta nola ari, mihi azpiko zaina trenkatzerakoan!

Hitz dizuet zinez inarrosi ninduela! Prediku luze hartarik segurtamen bakar bat gogoan atxikitzekotan, hauxe izanen da: euskararentzat oroz-gainetik zeukan amodio sakratua!

Ikus dezagun orain, laburzki bada laburzki eta gaingiroki, Mixel Labegueriek hogeituz kudeatu duen Euskaltzaleen Biltzarreko historia. Horretarako bi ituri atzeman ditut: hain zuzen Mixel Itzainaren liburu aberatsa¹ eta bereziki ezin aski estimatzeko «Herria» astekaria.

Mixel Labeguerie, 1960ko urtamilaren 21ean hautatua izan zen president. (Orduan oraino lehendakari hitza ez zen hemen gandi erabiltzen). Egun hartan, hiru bilkura egin ziren Baionako Euskal Erakustokian. Hiruak Louis Dassance jaunaren buruzagitzapean: Euskaltzaleen Biltzara, Ikas eta Eskuararen Eguna.

Aintzineko urteko irailaren 5ean, Itsasun, izendatuak baitzituzten Euskaltzaleen Biltzarreko buruzagiak, hona nola antolatu zuten beraz bulegoa:

Ohorezko president: Louis Dassance jauna. President: Mixel Labeguerie jaun medikua. President-ordeak: Guillaume Eppherre jaun kalonjea eta Etienne Pochelu Makeako jaun auzapeza. Idazkari: Jean Hiriart-Urruty jaun apezka. Idazkari-lagun: Simon Haran jauna. Diruzain: André Ospital jauna².

1. "Mixel Labeguerie kantu berritzaile eta politika gizona" - Mixel Itzaina - Elkarlanean (1999).

2. Administrazio kontseiluko beste kideak hauek ziren : Elissalde jaun apezka, Camino jaun apezka, Andrein Hazpameko jaun apezka, Dutoumier Sarako jaun auzapeza, Monzon Telesforo jauna, De La Sota jauna, Michel Eppherre jauna, Félix Ospital jauna, Charles Iriart jauna, Marcel Recalde jauna, Jean Etchepare jauna.

Urte bereko agomilaren 11ko Herria astekarian, M. Labegueriek artikulu bat egin zuen «*Aurthen nola lehen...*» izenburuarekin. Besteak beste, hauxe dio: «*Ban den urtarilean, biltzar-buruak bulegoa berritu duelarik, ez du nahi ukan gure biltzarrean lehen xede eta helburuetarik baztertu. Ez! Bainan nahi ukan du, aspaldidanik hain kartsuki lanean higitu diren, Dassance eta Zerbitzari bezalako gizoneri, segida bat eman geroko, eta laguntza bat oraiko bereko. Hara nola bulego berriaren xedea zen, orai artio lanean bakarrik ari izan diren gizonen laguntzea, eta ondoko egunetan, Juintoaren graziarekin, sail berri batzue ni lotzea. (...) Horiek hola, biltzar buruaren lehen lana izan da, orori hoben edo kargu zerbait emaita, lanaren partikatzea eta zatikatzea: komixioiak egin dira.»*

1960ko buruilaren 1ean, Biltzar Nagusia Arbotin

Buruilaren 8ko Herrian irakur daiteke: «*Arboti pinpirinean ginduen joan den ostegunean, dena bandera, eta pareta askotan goriz emana zen: «Mintza eskuaraz egun berean». Alde guzietarik jin da jendea trumilka: otoen kokatze-ko lanak ziren. (...) Labeguerie jaun presidentak aipatu ditu laburzki aurten hil hiru eskualzale handi: Le remboure saratar jaun mediku zena, José Antonio Aguirre Euskadiko president zena; Louis Inchauspé kontseilu jeneraleko president zena; aipatu ditu haien mereximenduak. (...) Zerbitzari usaian beza la mintzatu da haurren 1816 eskuarazko lanez. (...) Salatu dauku haurretan hamaretarik seiek ez zakizkirela asteke zazpi egunak eskuaraz; eta heietarik baten frantse makura aipatzean, hauxe adiarazi dauku: «Lehen entzun izan dut eskuararekin ez zitakela joan Baionatik haratago. Nago eskuararen orde ikasi duten frantse kakolarekin Baionaraino ere heltzen ahalko den nehor!». (...) Labeguerie jaun presidentak Zerbitzari jaunaren hitzak finkatu ditu, parte segunik, familiak sustatzen zituztelarik haurren eskuararen irakasterat.»*

Noiz behinka, Zerbitzarik, euskaltzaleen artean airostasun pixka bat sortu nahiz, haurek idatzi lemorik pollitenak eta bitxienak irakurtzen zituen. Hona batto: “*astoa Jesus haumari beha zagon bere umea ukan balu bezala*”.

1961ko buruilaren 7an, Biltzar Nagusia Arrosan

Arosako eguna nola iragan zen ez dezakegu erran, “Herria”-ren bulegoko artxiobotan iraileko bi zenbaki eskaz baitira, zorigaitzez.

Baina agomilaren 3ko Herria deitzen da “Numéro spécial de l’Eskualtzaleen Biltzarra pour 1961” eta Louis Dassance jaunari esker jakiten dugu: aspaldiko urtetan Eskualtzaleen Biltzarak lau orriadeko zenbaki berezi bat urtero moldatzen duela eskuarazko lanez berri emaiteko eta euskararen alde mintzatzeko.

Zenbaki horretan, Labeguerieren bi artikulu badira, bata Azkaineko bertulari biltzarrean egin zuen mintzaldia dakar, besteak urte hartan zendu Zerbitzari gorensten du.

Bertsulariez dio: “Bertsolariak, zuek zaizte muga baten bi aldetan, mintzaira beraren, gogo beraren zerbitzari eta aphaintzaleak. Zuek zaizte hiltzeru doan eskuara xaharraren azken urgulua. Horren gatik nahi zaituegu egun oharatu eta goretsi. (...) Gutarten Espainolik edo Frantsesik bade nez ez dugu jakin nahi. Mugarik bade nez ez dugu jakin nahi. (...) Europan mugak kentzea aipatzen dute. (...) Ken bezate gure arteko muga hori. Bainan eskuara galtze bada, muga bat handiagoa, goragokoa da altxatuko odol bereko hauriden artean, bi mintzaireren arteko muga. Zorigaitz latzgariagorik baditakea Ama beraren semen artean? De i hau egiten dautzuet beraz orri, bihotzaren zolatik: ken Eskualdunen arteko muga! bainan atxik eskuara!”

Jean Elissalde-Zerbitzari aipatzean, hauxe idazten du: “Duela zonbait urthe, deliberatu zuelarik Garraldako gainean Ama-Birjinaren egoitza bat egitea, adixkide multxo bat gomitatu gintuen phesta pollit hortarat. Eta gerostik, urthe guziez, Garraldako Andre-De-na-Mariaren phesta egunean, Eskual Herriko laur hegaletarik jite n ginen Ge rezie talat. Goizeko beilaren ondotik, apheztegi- rat biltze n ginen, eta hor, jaun erretoraren mahain zabal, aberats eta laketa- ren inguruan, zer hizketa kartsuak, zer auziak, zer kalapitak, zer irriak ere, hots! zer oren orhoitgarriak, zer oren goxoak!

Apheztegi batean, ez zitaken amets bilkura harrigarriagorik, jende suerte desberdinagorik, bai jite z, bai opinionez. Bakotxak aditzen zituen kontrakoaren ganik, bai bereak, bai asto beltxare nak! Arrazoin guzien emaita haizu ginen, salbu hor ez zirenez gaizki mintzatzea. Eta Zerbitzari hor zagon, denen erdian, gehie netan ixilik, galema altxatze rat zoolarik, ditxo batez jabaltze n zuela, edo botoila bat harturik, edari xorta batez sua eztitze n zuela. Zer etxe-ko-jauna! Zer adixkidea!”

1962ko agorilaren 30ean, Biltzar Nagusia Uztaritzen

«Egun iguzkitsu distiranta. Uztaritzek bozkarioa bazarion. (...) Biltzartia rre ri Gilbert Auroy jaun auzapezak egin diote bere agura. Erdalduna delarik, nahi ukan du urhats hori eskuaraz egin pollikiago, eta orok atsegin hartu dugula erran behar dugu goraki. Mixel Labégue rie jaun presidentak eman dio plantako ihardespena bere esker kartsuene kin... Eskualdun batzuek eskuara ahazte n duten kenkan, bihotz altxagarri da gutarterat heldu zonbait erdaldu- nek eskuara ohoratze n baitute, hala nola Uztaritzeko jaun auzapezak eta Baio- nako jaun apezpikuak. Gero urteko berri zonbait eman ditu. Jean Etchepare jatsuar idazle gaztearen, Léon Léon jaun kalonje aren, Pepito Alonso kantaria- ren heriotzea, Mixel Epphere lagunaren ezkontza, «Musée Basque» de lakoan Haritsche lhar jaunaren sartzea.» (Herria, 1962/ 9/ 6).

Bazkal ondoan, Louis Dassance jaunari egin zioten omenaldia. Labégue-riren eskerren ondotik mintzatu zirenak: Antonio Arrue jaun abokata eus- kaltzaindiaren izenean eta Telesforo de Monzon jauna. Azken honek, “bururatzean, batasuna galde egin du, zazpiak bat izan ditezen, Juungoikoa lagun! Eta, brau, de nek xutik kantatu zute n «Gemikako Arbola».

1963ko buruilaren 5ean, Biltzar Nagusia Donibane-Garazin

«*Hiria eskual banderez apaindua zen asko tokitan, eta ez zen karrikan jende eskasik. Eme ki-me ki bazoatzen Vauban sala ede rari buruz*» dio buruilaren 12ko Herriak.

Urteko lanak aipatzearekin, presidentak «*aitortu du Biltzarak berak ez duela muntatu ez bertsulari, ez kantari bestarik, ez eta euskarazko libururik atara*».

«*Eskola solas – Labéguerie jaunak laburzki erran du zer tira-birak dituzten Parisen, ez legerik, ez manurik ezin ardietsiz eskuararen alde. Eta berriz ere dei bat igorria izan da buruzagi askori! Agian orai artinokoeak baino zorte hobea izanen du hunk!*» dio Herriako kasetariak.

1964-ko buruilaren 10ean, Biltzar Nagusia Donapaleun

«*Labéguerie jaunak finkatu ditu Louis Dassance jaunaren erakaspenak, baizik eta guti girela eskuararen alde lanean ari girenak, eta ez dugula aharan galdu behar ez denborarik ez indarririk. Goretsi ditu bertsulari egunak muntatzen dituzten herriak, aipatu ditu bertsulari berriak, eta Aldude laudatu, nahi baititu gazteak bertsu egitea sustatu. Marie-Jeanne Minabery andreak hainitz egin du bertzalde radiator gazteen ekarazteko eta harek salatu Dominique Esponden talendua.*» (Herria 1964/ 9/ 17).

Biltzar nagusian mintzatu ziren beste arduradunak: Louis Dassance (Amikuzeko eskualtzale bipilez), André Ospital (diru konduez), Pantxoa Etchezaharreta (radioaz), Jean-Pierre Curutchet (teatroaz), Delzangles jaun abokata (Pariseko berriez), Ibarrondo jauna (Parisen jarraitzen duen «Comité de défense des langues et cultures régionales» elkarteak eraman urratsez), Janamari Malharin anderea (eskoletako haurren euskarazko lanez), Sauveur Narbaitz (Ikas batasunaren xedeez). Izen hauek ematen ditut, Labeguerie-ren inguruan, urtez-urte, lan baliosik egin baitute euskaldungoaren alde.

1965-ko buruilaren 9an, Biltzar Nagusia Maulen

Urte hartan, Eskualtzaleen Biltzarrak bildu zuen bestorduz baino aipaldi gehiago! Uztailaren 22ko Herrian, «Zazpi gazte» izenpetu artikulu bat horrelaxe hasten da: «*Lafitte jauna... Elgarretarat bildu giren gazte batzu mintzatu gira laster berriz ukanen dugun Eskualtzaleen Biltzarrak. Elgari ginion ez girela geio hartarat joanen. Huna zerendako. Beti gauza bera da... Han biltzen gira... Egun bat galtzen dugu... Kotisa pagatzen... Prefetari «motion» bat igortzen... Eta hortan fini, beste urte artio. Ez dugu pitsik ez Dassance eta ez Labeguerie jaunaren kontra... Biek egin dute, orai artio, egin behar zena... Baitan, orai garbiki ageri da, Eskualtzaleen Biltzarrak, orai moldetan, ez duela deus «pisurik», prefetaren eta haren buruzagientzat. Orroiti gira nola Uzta*

ritze ko biltzarrean, Labeguerie jaunak alimaleko lana hartu zuen 800 sinadurara biltzeko, heien potretea hartzeko, horien denen prefetari igortzeko... Eta zer ondorio? Deubru pitsik ez!... Edo hobeki, urte hartan kendu dute eskuara bakaloretatik.» (...) Eta proposamen batzu egin zituzten.

Lafitte kalonjearen erantzuna: *“Gazte maiteak, zuen letra ezarri dut, baina ez naiz batera zuenkin akort. Gobernua ganik galde eginak ardietsi ez dituzten kazeta, radio, bide-tindatze, batasun eta kargu guztiak behar badira kendu, banago zer geldituko den xutik? Zuek zer ardietsi duzue hain minkorki mintzatzeko? Zuek ere norbaitek behar othe zaituzte kendu? Ene iduriko, Eskualtzaleen Biltzara ez da suntsitu behar. Izaite kotz, azkartu eta beritu.” (...)*

Artikulu horietarik landa, beste batzu izan ziren, idazle zituztela: Jean-Louis Davant, Jean-Baptiste Larramendy dit JIBLE donamartintarra, Eñaut Etchamendy, Teodoro Hemandorena.

Dena dela, 65-ko buruilaren 16ko Herriak titulu haundi batez laburbiltzen du biltzar nagusiaren giroa: *«Xubertarrei esker Eskualtzaleen Biltzara Maulen bere bideari jarraiki zaio alegrantzian.»* Jakiten dugu halere bi «motion» baztertuak izan zirela: *«Bi «motion» presentatuak izan dira. Jaun Presidentak irakurtu ditu, erranez berak ez zituela onhartzen ahal, ez zirelako akort ez bulegoak hartu xedekin, ez batasuneko legekin, ez eta Biltzarreko usaienkin. Esku-altxaka majoriak baztertu ditu.»*

1966ko buruilaren 8an, Biltzar Nagusia Ezpeletan

“Herria alegrantziazko jauntzitan emana zen. Alimaleko eskual-ikurrin edo bandera bat bazen erdi-erdi landatua. Karriketan lore-jergada zemahi airen. Eta merkatu lekuan dizkak kantuz erre pikan goizean goizik, gure eskual msika turrustan zariotela. Salan berrehun bat aditzale, bai alde hautakoak, bai eta zombait Nafarroatik eta Gipuzkoatik jinak.” (Herria, 1966/ 9/ 15).

Bilkura hastean, Dassance jaunak oroitarazi zuen 1930ean ere E.B.a Ezpeletan ospatu zela eta orduan ezami zutela Duvoisin kapitainaren orhoit-harria.

Geroxago, Labeguerie presidentak, besteak beste, erran zuen *“Euskaltzaindiarekin eskuz-esku ibili behar dugula”*. Janamari Malharin anderea eskoletako haurren lanez mintzatu ondoan, Labegueriek *“goretsi ditu eskoletan egin entsegu guztiak, eta bereziki gobemuko 24 eskolek aurthen egin duten indar berria. Eder zaio ere ikustea nola ez den eskuarari buruz lehenagoko gertarik eskolen artean.”*

1967ko buruilaren 7an, Biltzar Nagusia Baigorriin

Urteko beste berrien artean, luzaz aipatua izan zen eskuara gure elizetan. *“Narbaitz jaun kalonjeak erakutsi du nola eskual liturgia aintzina doan bere*

sailean, eskualdun apez eta fraile multxo baten lan gaitzari esker, jarraikienak direlarik Pierre Andiazabal eta aita Irutzeder. Erromako buruzagiek galdatu dute mintzaira bera derabilate herrialdeetan ez dadien izan itzulpen bat baizik, eta horra zertako, Sagarako otoitzentzat, gure zazpi probintzietak apez zonbait arizanak diren, itzulpen bakar horren egiten. (Herria, 1967/9/14).

Labeguerie buruzagiak eskerrak bihurtu zituen Baigorriat jinak ziren eskualtzale guzietan eta hauein artean bazen bat, Lopez de Mendizabal, mende hastetsuan lehen E.B.n aurkitzen zena!

Xalbador, Mattin eta Etxahun-Iruri bertsutan ari izan ziren bai eta kantari Erramun Martikorena *“bere boz mehe eta ozena biziki poliki erabiltzen dakiena”*.

1968ko buruilaren 12an, Biltzar Nagusia Azkainen

“Labeguerie jaunak bihotzetik aipatu ditu, gaurko egunean Gipuzkoan eta Bizkaian gaizki erabiliak, preso altxatuak eta desterratuak diren gure anaiak. Horietarik anitz ez dira batera hobendun. Edo gaztigatuak dira bakar-bakarrik beren pentsa-maneraren gatik. Horietarik anitz dira eskualtzaleak... ez da beraz politika-alderdikarian sartzea, hobengabe eta eskualtzale diren anai dohakabe horien alde boza altxatzea.”

Biltzartiar guziek onhartu dute eta beroki esku zartaz txalotu Labeguerie jaunak proposatu xedea.

Oroitu behar da urte hartan E.T.A.k lehen aldikoz gizon bat erahil zuela: Melinton Manzanos, Gipuzkoako polizaburua.

Galdezko aktetan, Manex Pagola jaunak jali du bere iduripena, ez ote laiteken hobe, politikan kargudun dena ez izaita berdenboran kargudun Eskualtzaleen Biltzarran. Hala, nehor ez litake E.B.tik kanpo egon, horren buruzagiek luketen politika kolorea gatik. Pagolaren pentsa-moldea, gero hobe ki ikerteko xedearekin, bazterre rat eman dute.” (Herria, 1968/9/19).

Buruzagi berriak: Grégoire Eppherre, Jean-Baptiste Dirassar eta André Luberiaga.

1969ko buruilaren 4ean, Biltzar Nagusia Kanbon

Buruilaren 11ko Herria astekarian, Mixel Itzainak berriak xeheki ematen ditu. Besteak beste irakur dezakegu:

«Labeguerie jaunak bulegoko lagunen izenean galdegin du, heldu den urtean, Eskualtzaleen Biltzarra igandearekin egin dadin, denak jin ahal ditene eta ere molde berrian. Galdegin du ere E.B. izan dadien eskuararen alde ari

diren batasun guzien laguntzaile eta biltzaile, hemendik aitzina, Kontseilu Generalak ez baitu dirua elkarte nagusi bati baizik emanen. Biltzarrak onartu ditu xede berri horiek.”

Lau ehun bat baginen Kanbon iragan ortzegunean. Egun bat ederra eta baliosa iragan dugu.»

«Louis Etcheverry Saria» - Eskualtzaleen Biltzarrak nahi izan du saristatu eskuarazko kasetari bat, ikusiz oraikeotan zoin diren jarraikienak, funtsezkoenak, izkiriatzale errexeenak. Eskualzale buruzagie ri iduritu zaie Jean-Baptiste Dirassar behar zela goretsi.» (Herria, 1969/ 1/ 16).

1970ko buruilaren 27an Biltzar Nagusia eta kantaldia Larzabalen

«Lehen aldikotz igandearekin eginez biltzar hau, entsegu bat nahi zuten egin lendakariek. Ez dukete dolu! Goizeko 9-etan hasirik, gero mezan, bai eta bazkarian hor ziren egiazko Euskaldunak, kanpoko eta hemengo bereko aita-amak bere n haurrekin.(...)»

Baziren ere jauntto andana bat, bere n burua agertu beharrez jirik Xalbador eta Mattinek, Xanpun eta Ezpondak, bai eta Etzahunek kobla zonbaitez iri ederrik horien bizkar egin arazteko baliatu baitire...” Koblariek gai saminak ere aipatu zituzten, hala nola “Joseba Elosegik herria maitez, bere burua sakrifikatu nahi izan duela martire n pare.”

Egun hartan, kantu zoin-gehiagoka bat egin zen. Banazkakoen artean lehen hiru primen irabazleak izan ziren: Erramun Martikorena, Marie-Léonie Curutcharry eta Babeth Arambeltz. Binazka aldiz: Arberatzeko Etchepare jaun-andereak nagusitu ziren. Xapelketaren ondotik entzun zirenak: Enaut Etchamendy eta Enaut Larralde, Manex Pagola eta Xabier Lete. (Uriaren 1eko Herriako artikulua ren arabera).

1971ko irailaren 12an, elgarretaratzea Itsasun

“Urteko bilkuran, ehun presuna baziren etorriak, jakin nahiz eskuararen berr, zertan zen, zer egin zen haren fagore, zer egin gogo zen.

Mixel Labeguerie jaun presidentak aipatu zituen jazitik hunateko indarrak eta aitortu eskasak, geruari buruz gazte suharrak deitzen zituela lanerat.” (Herria, 1971/ 9/ 23).

Urte hartan ninduen, hain xuxen, Labegueriek deitu teatroaz mintzatzeko eta zuzendaritzan sartzeko.

Mezatic landa, hil-herrietan jendeak inguratu zuen Oxobi zenaren hobia eta lore-azau bat pausatua izan zen: “Eskualtzaleek Oxobiz orhoituz”.

Apairuan lau ehun bat bazkaltiar. Mixel Labeguerie, bere bi semekin, kantuz ari izan zen...

1972ko buruilaren 17an, elgarretatzea Aiherran

Irailaren 21ko Hemiaren lehen orrialde osoa betetzen zuen artikulua Gexan Lantzink horrelaxe hasten du: *“Eskualtzaleen Biltzarra Aiherran, gero biziago baten haiduru...”*

“Protesta bat eta eskari bat moldatuak eta orotaz onartuak izan dira, lehe na Baionako eta Paueko gobernu-txetara bialtze ko, bigarre na Biarritze ko eta Bordaleko O.R.T.F. radio-te le bixtate gietara he larazte ko.

Lehe nean beraz, E.B.-a gogorki altxatzen da frantses polizak berriki Eustakio Mendizabali egin dion jokoaren kontra. Eta bigarrenak frantsez radio-telebixteri eskatzen du euskarazko emankizunen doblatzea alde bate tik, eta beste tik, radioaren indarren emendatzea Xuberon eta Garazi-Baigorriko herriak hunkitze ko gisan, bai eta tele bixtako ikus-entzunkizunak bi gate tan zabaltzea.”

E.B.-k zuzendaritzan, Mende-Berri elkarteko lau gazte sartu ziren: Mattin Larzabal, Léon Haizaguer, Gabriel Oiharzabal eta Ixabel Bariola. Kontseilua utzi zutenak: André Luberrriaga, Manu de la Sota, Jean Haritschelhar eta Marie-Jeanne Minaberry.

Aiherran ere 400 bat bazkaltiar, arratsaldean kantaldia: Xuberotarrak, Benito Lertxundi, Xabier Lete...

1973ko buruilaren 30ean, «Euskal pop music» eguna Saran

Urte honek bihurgune bat izan nahi ukan zuen: biltzar nagusia eta besta eguna ez ziren egun berean ospatu. Urtearen barmean, administrazio kontseilua maizago elkartu zen. Biltzar nagusian berrogeita hamar bat jendeginen, bestara aldiz sekulako mundua bildu zen.

Aratsaldeko kantaldian parte hartu zutenak: Ospital eta Carrère, Etchamendy eta Larralde, Benito Lertxundi, Xabier Lete, Maria-Lurdes Iriondo, Valencia, Mikel Laboa, Lupe, Eneko Labeguerie, Gorka Knorr. Ondotik, erromeria eta gauean gero dantzaldia.

Sarako egun hura zinez bihotz altxagarria izan zen eta denek uste ginuen formula egokia atzemana genuela... indar-berritzeko eta irauteko!

1974ko urriaren 6an, euskaltzaleak berriz ere Saran

“Herri herri ibili ondoan, jaz, Saran bildu ziren Euskaltzaleak eta egun horrek arakasta gaitza ardetsi, 2000ko bat jendek parte hartzen zutela. Eus-

kaltzaleen Biltzarrako buruzagiek erabaki dute beraz aurten ere toki berean elgarretaratzea eta egun goxo eta lorios baten pasatzea. Kantari, bertsulari, soinularen ondoan, aurkituko dira liburu eta diska saltegiak. Adin guzietako Eskualtzaleek ukanen dute beraz zer entzun eta zer ikas. (Herria, 1974/ 10/ 3).

1975eko azaroaren 22an, hirugarren aldikoz, euskaltzaleak Saran

Uriaren 23ko Herrian, Ramuntxo Camblong jaunak E.B.ko bilkura baten beri ematen du. Gogoetak eta proposamenak eginez. Eta hauxe idazten du: *“Euskaltzalea sobera aise eta sobera usu beti Euskal Herri bamean mugatu da. Segur inportanta zen baserria, hor mintzatzen baitzen gehienik euskara orain arte. Baina azken urte hauetan kosta aldean karraskan goiti ari da euskaltzalea. Bi aurpegi behar litzuzke agertu E. B.-ak. Bat bameari buruz, bestea kosta aldean, bi aurpegi horiek elgarri finki lotuz, elgarren behar gorrion baitaite.”*

Sauveur Narbaitz jaunak aldiz beste kezkarik badu. Ikusiz elkarte berriak sortu direla euskal kulturako alor bakoitzean, Eskualtzaleen Biltzarrak zer egin behar du? Bizi ala hil? Eta eskatzen du heldu den bilkura jeneralean galdetoki hori ahoan bilorik gabe eginga izan dadin, biltzarkide guzien aintzinean.

Uriaren 30ko Herriaren «Euskal Herrian gaindi» kronikan hauxe irakurtzen dugu: *«E.B. ez ote da eskualtzale guziena? – Joan den astean eskualtzale frango ez dira guti harritu Herrian irakurturik aurteango Biltzarra urriaren 26an eginen zela Saran eta han deliberratu zela eta behar zuten hil ala bizi. Harritu, zeren ez baitzuten, usia den bezela, deirik ukan nehorren ganik.*

Eta horra non igande goizeko euskal-radioak abisatugaituen, biltzarra berandu dutela azaroaren 22-raino.

Agian epe hortaz baliatuko dira buruzagiak euskaltzaleari jakinarazteko zer egin gogo duten. Bitxi litake, ixilik eta gordeka dotzena bat lagunek deliberra balezate Biltzarrak hil behar duela. Itxuren arabera bulegoa hautatua izan da ez Biltzarraren hiltzeko, bainan bizi-arazteko!”

1976ko agorriaren 28an, Eskualtzaleak Hazpamen

Eskualtzaleen Biltzarra bildu zen Hazpamen. Meza-emaile Emile Laxague bikario jeneral ohia. Predikari: André Saint-Esteben (orain bikario jeneral dena Pauen).

Narbaitz jaun kalonjeak aipatu zituen berrikitan joanak: Louis Dassance, Charles Iriart, Eppherre bi anaiak. Eskualtzaleek gogoan ukan zituzten ere Broussain jaun mediku euskaltzaina eta Hiriart-Urruty, kasetalaritzaren aita, halaber Domingo Soubelet, Pierre Duhour, Mgr Mirande eta Hazpameko

misionestak. – “*Fède bizi batekin, ez ote diote zor mendiz alde huntako Eskualdunek eskuara garbi bat?*” (Ximun Xori, Herria, 1976/ 9/ 9).

“*Haurren sariketa – Maite Barnetche andereak aipatu ditu haurren lanak, lkas batasunarekin eskuz-esku akulatu saila. Hogoita zombait eskolakoek parte hartu dute sariketa hortan, orotara 176 haurrek. Ez da menturaz anitz, amesten ahal ginuke naren aldean, bainan berriz abiatze batentzat ez da ere hain gutti. Hiruetan hogoi bat lan agertu dira hautak, eta biga zinez arradoak.*”

Bertsu sariketa – Olerki eta bertsu-sariketaz arizan zauku Jean-Baptiste Dirassar. Hogoita hamar bat lan eskuratu direla... (...) Lehen prima, Ernest Alkhat Iholdiarrak eraman du, Xalbadori eskaini bertsuentzat. Bigarren primarentzat: Manex Arrosagaray Aintzildara eta Manex Erdozaintzi-Etchart Ibarlara. Hirugarrena: Jean-Pierre Mendiboure Heletarra eta laugarren Jean-Pierre Iratchet Bidaraitarra.

Lauburu ohoratua – Ofizialki 2 urte t’erdi baditu ere, badu sei urte Lauburu abiatua dela bereziki hil-herri zaharrak begiratzeko gisan. Horregatik E.B.-ak ohoratu nahi izan du. Sariaren eskuratzeko etorriak ziren: Aita Martzel Etchehandy, Mikel Duvert eta Jon Etcheverry-Aintchart. (Herria, 1976/ 9/ 2).

1977ko urriaren 22an, Euskaltzaleak Baigorriin

«*Jean Haritschelhar, Baigorriko merak, deneri bere herritarren ongi-etorria egirik, erran du ohore zutela baigorriarrek egun hortan zeren «Piarres Lafitte jaunaren aita Baigorri Urdoz-Buztinagan sortua baitzen 1868an». Ondotik, galde hau eginez: izan dea sekulan, gure Euskal Herri maitean, zuk bezenbat egin duenik euskararen alde?». Erakutsi du Haritschelhar erakasleak Lafittek egin lanen tituluek bere hiruzpalau orrialde betetzen dituztela...*»

Labeguerie jaunak, bera ere Uztaritzen Lafitte kalonjearen eskolier izanak, eman du Herria astekariaren buruzagiaren berri: nola izana den, haurretik, aita guarda errepublikano eta fededun suhar baten seme, halere ait-amak goizik galdurik, izaba biarnes baten ondoan doi bat kaskoindua, gevago berriz eskolan, Mathieu eta Saint-Pierre bi apezpiku-gaien laguntzarekin berriz eskaldundua, demokrazia berritzaile bati buruz aldiz goizik ohartua. Erran du nolako hatseko erakaslea izan den P. Lafitte Uztaritzeko seme narioan. Eta denbora berean hainbeste haur eta gazteren kontzientzia argitzaile a.»

Aita Villasante euskaltzainburuak eta Emile Larrek goraiatu zituzten Lafitte euskaltzainaren eta kasetariaren merezimenduak. (Herria, 1977/ 10/ 27).

1978an «Charte culturelle basque» bati buruz..

Gure iduriko, urte hartan, Euskaltzaleek ez zuten biltzar nagusi edo bestarik egin. Herria astekarian ez dut segurik hitz bakar bat ere aurkitu. Baina

badakit, nihaurek parte harturik, bilkura andana bat egin ginuela «Charte culturelle basque» pikoan ezartzeko, Renaud d'Elissagaray eta Andde Luberriga zirelarik xede horren kudeatzaileak.

Eta hona zer irakurtzen dugun Herrian: *“Bretoinek ukan dute “charte” bat Pariseko gobernutik. (...) Euskaldun batzuek gogotik har lezazkete, guti bada guti, Bretoinek ukan abantailak. Bertze batzuek ez dute deusik nahi goberniotik, baizik eta present horiek libertatea gutitzen deietela. Hirugarren batzuek, berek galdatu laguntzak onhartzen dituzte, bainan ez bertzek galde eginak; hortan ere ageri da Eskualdunen arteko batasun eskas gorria. Agian halere teoria hutsetarik jaliko gira noizbait, zerbaite tarat heltzeko. (Herria, 1978/ 11/ 2).*

Olerki sariketa – *Bi urte tarik Eskualtzaleen Biltzarra batasunak muntatzen du olerki edo idatzizko bertsu sariketa bat. Duela bi urte, sail horrek ukan zuen arrakasta pollita. Agian aldi huntan ere. Gaia: «Amets bat egin dut». Saria: 1500 libera (Herria, 78/ 11/ 9).*

Bai zinez, badugu amets egitearen beharra...

1979ko buruilaren 16an, Euskaltzaleak Heletan

Etienne Salaberry jaun kalonjeari omenaldia

Labegueriek kudeatu zuen biltzarra. Hastapenean, Labeguerie jaun buruzagiak zenbait beri eman zituen urteko egiteko ez eta doluez. Bi dei ere egin: batto «Charte de culture basque» delakoaren alde; bertzea Euskaldun errefusituen alde.

Ondotik, hiru mintzaldi mamitsu entzun genituen, hizlariak zirela: Mixel Itzaina, Jean-Baptiste Dirassar eta Emile Larre.

Eskualzaleen Biltzarrak eskaini zion Kanboko artista batek enborki batean zizelkatu zurezko Kristogizon eder bat arradoa eta frango handia. Goresmenak egin zizkioten bai Eskutik pilota kasetariak bai Aingeru Irigaray euskaltzainak.

Berrehunta berrogeita hamar bazkaltiar baginen.

1980

Uztailaren 31an, Mixel Labeguerieren arima hegaldatu zen Jean Etchepare, Oxobi, Zerbitzari eta Louis Dassance euskaltzale haundieri buruz.

Uriaren 23ko Herriak dei hau zabaltzen zuen: *“Uriko azken igande huntan, Euskaltzaleen Biltzarrak bere bilkura nagusia egiten du Beloken, Benedi-*

tanoen komentuan. Arratsaldeko biak eta erditan hasiko da. Ondotik, meza Mixel Labeguerie lehendakari zenaren arimarentzat. Euskaltzale guziak gomit dira elgarretaratze hortarat.“

Belokeko bitzarraren ondotik Mixel Itzaina hautatua izan zen, amaxi xahar bat gogorat emaiten zion Euskaltzaleen Biltzarra batasunaren lehendakari. Eta bere liburuan ezartzen dituen hitzekin bururatuko dut: *“Bai euskaltzalea zen Mixel Labeguerie. Eta ez bakarrik hitzez, bere etxetik haste, bere familia -ko hizkuntza euskara baitzen.*“

Eta ene iduriko, Euskaltzaleen Biltzarreko lehendakari zenari egiten ahal diogun omenaldirik hoberena Zerbitzarik idatzi kobla honetan kausitzen da:

*“ Bizi dadin euskara, orai eta gero,
Berma gaiten hortara, Euskaldunak oro!”*

Daniel LANDART
Uztartzen, 2000ko urriaren 14an.